

Ruzie, roem en reputatie

De 'Parool-rel' tussen Gerard Reve en Boudewijn Büch

Eva Rovers

Van de literaire stoelendans bij De Wereld Draait Door tot de naaktfoto's van Heleen van Rooyen: schrijvers zijn zich meer dan ooit bewust van de bepalende invloed die de media hebben op hun reputatie. Geen wonder dat ze dit proces zoveel mogelijk zelf proberen te regisseren. Het pad hiervoor werd gebaad door Gerard Reve, die vanaf de jaren zestig door middel van provocaties actief de media opzocht om 'de winkel Reve' draaiende te houden. Een van zijn leerlingen en bewonderaars was Boudewijn Büch, die van Reve leerde dat mystificaties en opschudding in de media zijn roem ten goede kwam. Maar net als Goethes tovenaarsleerling moest Büch op de harde manier leren dat die truc zich ook tegen hem kon keren.

Op zaterdagochtend 14 november 1981 zat Boudewijn Büch thuis te wachten tot fotograaf Klaas Koppe hem kwam ophalen. Voor de universiteitskrant *Folia* zou hij de markante Henriette Boas gaan interviewen, de vrouw die journalistiek Nederland al decennialang scherp hield met haar ingezonden brieven. Toen tegen tien de bel ging, drukte hij op het knopje van de intercom, pakte zijn jas en liep naar de hal. Daar stond echter niet de fotograaf op hem te wachten, maar een oude man in een povere regenjas. 'Die kop ken ik', schoot het door hem heen.¹ 'Dag jongen', klonkt het. Het was Gerard Reve. Schutterend en

hakkend ging Büch de 'Hooggeschatte Meester' voor naar zijn woonkamer, waar Reve goedkeurend de met boekenkasten bedekte muren bekeek. Een tweede keer ging de bel, deze keer was het wel Koppe, die minstens zo verbaasd was als Büch toen hij 's lands volksschrijver in de woonkamer aantrof. Tot zijn eeuwige spijt durfde hij niet te vragen of hij een foto mocht maken. Het zou een mooi plaatje zijn geworden: Reve op zijn dooie gemak voor de boekenkast en Büch die hem *starstruck* stond aan te kijken. De anders zo spraakzame Büch stamelde dat ze naar een héél belangrijke reportage moesten en werkte Reve weer de

Boudewijn Büch en Gerard Reve tijdens een wandeling op de dag van het interview, 5 januari 1983. Foto © Klaas Koppe.

deur uit. Opgelucht plofte hij even later naast Koppe in de auto.

Büch had zijn grote held nooit eerder ontmoet. Sterker, twee weken eerder had hij pas voor het eerst contact met hem gehad, toen hij Reve in een brief gevraagd had of deze misschien een paar ongepubliceerde verzen bibliofiel zou willen laten drukken door margedrukker Ger Kleis. Büch was volledig in de ban geraakt van bibliofiel drukwerk en kon uren met Kleis praten over typografie en papiersoorten, maar vooral ook over welke dichters door diens uitgeverij, Sub Signo Libelli uitgegeven zouden moeten worden. Kleis wilde zich profileren met 'kwalitatief opvallende en homoseksueel getinte teksten' en ze waren het er dan ook snel over eens dat werk van Gerard Reve niet mocht ontbreken.²

In zijn beste Reviaans schreef Büch vervolgens de brief waarin hij vroeg of Reve ergens in een geheime la nog een paar gedichten had liggen, die bibliofiel gedrukt zouden kunnen worden: 'Mijnheer, stel u eens voor: veertien mooye verzen van Uw hand in leder en op prachtpapier.'³ Hij om-

kleedde zijn verzoek behalve met uitroepen van bewondering met toespelingen op hun gedeelde liefde voor jonge jongens: 'Stel u voor! Kom ik op een avond met een buidel-tje verzen van Reve bij Ger Kleis aan. Kwak de handel op tafel en zeg: "Alsjeblieft, aan het werk en geen gezeur meer!" Hoe zoude mijn pedofieleske hartjen juichen!'⁴ Nu bestond Büchs pedofilie, net als zijn homoseksualiteit alleen in zijn geschreven leven, maar hij wist dat hij met zijn pikante opmerkingen de aandacht van Reve zou trekken. Inderdaad ontving hij binnen enkele dagen een antwoord van de meester, dat hoopvol begon met: 'Lief, Geil Beest, [...] Je moet weten, dat ik al ik weet niet hoe lang naar je adres speur.'⁵ Ook de koketterie was in goede aarde gevallen: 'Bij het kijken naar die foto van je, waarop je zo dreigend kijkt, heb ik mijzelve reeds ontelbare malen ontuchtig beroerd.' Maar hij wenste niet in te gaan op Büchs verzoek: 'Neen, ik publiceer niets bibliofiel. Alles verschijnt in voor het volk bereikbare uitgaven, zodat ook dromerige zwemjongens van hun zakgeld mijn boek kunnen kopen.' Büch probeerde het nog een keer, vroeg of Reve misschien toch nog eens wilde zoeken naar een paar verzen: 'kijkt u nog eens goed in het gootsteenkastje of in het zweepkastje bij de missalen', maar hij kreeg geen antwoord.⁶ In plaats daarvan stond Reve een paar dagen later onaangekondigd op de stoep. Vermoedelijk kwam daarmee het geschreven leven wel erg dicht bij het echte leven. Büch besepte maar al te goed dat hij met zijn geflirt en jongensachtige uiterlijk bijzonder interessant was voor de vijftwintig jaar oudere Reve – waarover die laatste dan ook geen misverstand had laten bestaan. Het werd hem kortom iets te heet onder de voe-

ten en hij was blij dat hij zijn 'aanbidder en slaaf', zoals Reve zichzelf noemde, met een excuus de deur kon wijzen.⁷

Een gehele dag lullen

Natuurlijk gaf Reve het niet zomaar op en schreef hem een dag later al een vurige brief om zijn liefde en vooral zijn lust te betuigen, wat hij in de maanden die volgden nog een aantal maal zou doen. Van Büch kwam slechts sporadisch een reactie.

De tweede keer dat zij elkaar ontmoetten, was precies een jaar later op 15 november 1982 in de afgeladen theaterzaal van De Brakke Grond, waar Reve optrad tijdens het One World Poetry Festival. In zijn *Parool*-recensie was Büch lovend over de avond, maar hij had wel kritiek op 'de virulent rechtse praat' van de volksschrijver, die hij te fel vond om nog voor ironie door te gaan.⁸ Wat hem vooral verbaasde, was de reactie van het publiek: 'Vele klappers die mij bekend zijn om hun zeer linkse vormvastheid, zie ik schaterlachen en handeklappen als Reve ageert tegen marxisten, bruine mensen en andere (culturele) minderheden.' Zoals het iedere nieuwe generatie betaamt, viel hij zijn geestelijk vader aan om zijn eigen plek in de literaire arena te kunnen veroveren. Kennelijk zag Reve daar de humor van in, want de recensie was voor hem aanleiding om Büch een interview toe te staan: 'Ontelbare huisvrouwen hebben Uw veelgelezen reportage van mijn lezing in Amsterdam met immer toenemende instemming gelezen. Indien u ef Drieduizend (Fl 3000,=) medebrengt, hetzij in kontanten, hetzij als gedekte cheque van Uw baasch, wil ik U gaarne door een gehele dag te lullen alhier een onderhoud toestaan.'⁹

Het gewraakte *Parool*-interview, zaterdagbijlage, 15 januari 1983.

Die kans wilde Büch niet laten lopen, daarom zinde hij op een manier om het astronomische bedrag bij elkaar te krijgen. Dat bleek redelijk eenvoudig: *Het Parool* wilde wel de helft betalen voor een uitgebreid interview met Reve over zijn politieke visie, en de KRO wilde hetzelfde doen in ruil voor een radioreportage over Reve, religie en literatuur. Per kerende post liet Büch aan Reve weten dat hij op 5 januari naar Schiedam zou komen om hem te interviewen. Hij meldde alvast dat hij niet alleen kwam; behalve Klaas Koppe, zou hij ook een tweede journalist meenemen, Mark Blaisse, 'die (beurt)lings met mij) het radiofoniek zal bedienen'.¹⁰

En zo reed Büch met twee man versterking op een grauwe januari-ochtend een minstens zo grauwe Schiedamse nieuwbouwwijk binnen. Op de bovenste verdieping

van een troosteloze flat, woonde Reve met zijn vriend Joop – ‘Matroos Vos’ – Schafthuizen als ze niet in hun huis in Zuid-Frankrijk zaten. Het gesprek begon wat stroef. Büch, altijd bang dat de techniek het zou begeven, bleef aan de bandrecorders prutsen, terwijl Reve onrustig op zijn stoel zat te draaien en vroeg of hij kon helpen. Maar toen eenmaal de eerste vraag gesteld was, stak Reve enthousiast van wal. In de negen uur die volgden, vloog het gesprek van schrijfdiscipline naar het katholicisme waartoe Reve zich had bekeerd en zijn wel zeer particuliere invulling daarvan, om zich vervolgens te concentreren op zijn politieke opvattingen die erop neerkwamen dat de socialisten het grootste gevaar waren voor de toekomst van Nederland.

Om de haverklap lardeerde hij zijn opvattingen met knetterende uitspraken: de mensenrechtenactiviste Joke Swiebel ‘verdient het om opgeveegd te worden en in een concentratiekamp doodgeknuppeld te worden.’¹¹ Volgens Reve had Swiebel de homo-emancipatie meer kwaad dan goed gedaan door op een bijeenkomst met de katholieke kerk te beweren dat het maar de vraag was of het normaal was dat twee mensen voor de rest van hun leven bij elkaar bleven. Verbaasd wierp Büch tegen: ‘Wat zij zegt, is toch niet zo gek? Ik vind het afkeurenswaardig om te zeggen “doodknuppelen in een concentratiekamp”, ga je dan niet te ver?’ Nee, dat vond Reve niet. Hij vond die opvatting van Swiebel op zichzelf legitiem, maar het sloeg nergens op om dat tegenover de kerk te beweren; wilde je iets veranderen aan het standpunt van een eeuwenoud en conservatief instituut als de kerk, dan moest je juist vanuit die standpunten argumenteren. Als homostel-

len dat eeuwige verbond onderschreven, dan was er een kans dat de kerk hun relatie uiteindelijk niet meer zou afkeuren en wellicht zelfs zou begeleiden. Maar door dat uitgangspunt al ter discussie te stellen, zoals Swiebel deed, was de zaak bij voorbaat verloren. Dat vond hij uitgesproken dom. Ook Blaisse probeerde het nog eens: ‘Ik ben zo bang dat mensen dat verkeerd begrijpen. Als je zegt dat zo iemand in een concentratiekamp moet.’¹² Maar Reve hield voet bij stuk: hij had geen enkele compassie met mensen die een instituut als de kerk weigerden te bestuderen en dus te begrijpen, maar wel eisten dat het instituut in kwestie hun visie overnam. Op die manier zou er nooit wat veranderen. ‘Maar je wilt toch niet dat er concentratiekampen worden ingericht? Al is iemand nog zo slecht’, vroeg Büch. Daar had Reve toch echt geen problemen mee, antwoordde hij: ‘Ik gun Wolkers en Mulisch een communistisch concentratiekamp. Van harte.’ Even later nam hij wat gas terug toen Blaisse nog eens op de kwestie terugkwam. Reve beweerde dat hij nauwelijks Nederlandse literatuur las, waarop Blaisse vroeg: ‘Maar als je [...] zo weinig leest, hoe kun je dan toch een aantal zojuist genoemde Nederlandse collegae de hel in wensen. Wolkers, Mulisch...’ ‘Ach welnee, ik zei maar wat’, reageerde Reve luchtig.

Ik ben wat ik schrijf

Vervolgens kwam het gesprek op de politiek en herhaalde hetzelfde retorische dansje zich. Reve was berucht vanwege zijn racistische uitspraken. In zijn brievenboek *Op weg naar het einde* uit 1963 had hij bijvoorbeeld geschreven dat hij de grootste

Een aantal reacties op het interview en de excuses van hoofdredacteur Gortzak.

moeite had zich voor te stellen dat zijn 'gekleurde broeders [...] er gevoelens en gedachten op na zouden kunnen houden, die enige overweging waard zijn'. Er ontstond wat rumoer, maar echte woede haalde hij zich op de hals toen hij in 1975 zijn gedicht 'Voor eigen erf' voordroeg tijdens de Nacht van de Poëzie in Kortrijk. Hij had het gedicht een jaar eerder gepubliceerd in *Propria Cures*, nadat de redactie hem had gevraagd of hij in staat was om een echt fascistisch gedicht te schrijven.¹³ Dat was gelukt. Bij wijze van publiciteitsstunt had Reve de pers dan ook gewaarschuwd dat hij in Kortrijk een 'gedicht van uiterst rechtse, fascistische en racistische aard' zou voordragen. Alleen al het feit dat hij zijn optreden op die manier aankondigde, geeft aan dat hier de ironicus Reve aan het werk was. Dat maakte de storm van kritiek echter niet minder. Reve reageerde op alle commotie door in diverse kranten een verklaring te laten publiceren hoe men 'Voor eigen erf' moest opvatten. Zijn geveleugelde uitspraak dat er altijd verwarring gezaaid moet worden in het kamp van de

tegenstander, onderstreepte hij door totaal verschillende verklaringen naar de afzonderlijke kranten te sturen. In *Het Parool* en *de Volkskrant* stond dat mensen zijn uitspraken vooral niet letterlijk moesten opvatten, terwijl in het *Algemeen Dagblad* een verklaring te lezen was die de opvattingen uit het gedicht nog maar eens herhaalde, namelijk dat 'blanken en zwarten gescheiden moeten worden, voordat het te laat is'. Voor Reve was het allemaal onderdeel van hetzelfde spel: 'Als je maar in het nieuws bent en als je maar aan de kost komt. Af en toe trek ik weer een register open, steek ik mijn kop weer uit het raam en dan zeg ik maar weer iets volslagen krankzinnigs.'¹⁴ Büch vond dit spel prachtig en vooral bijzonder leerzaam. In feite paste hij, zij het voorzichtiger, met het interview een zelfde soort schoktactiek toe. Hij had tenslotte zijn eigen reputatie om aan te werken: een interview met Reve was al goed voor zijn prille bekendheid, maar een scheutje vadermoord kon zeker geen kwaad. Daarom speelde hij met verve de rol van niet-begrijpende toehoorder: 'Moet je die uitspraken

over negers, bijvoorbeeld, letterlijk nemen; of zijn dat literaire stijlbeelden, of hyperbolen waar je iets mee kunt zeggen?’¹⁵ ‘Nee,’ was het voorspelbare antwoord van Reve, ‘de bedoeling was om de valse bodem te laten zien, de leugenachtigheid. De leugenachtigheid van “we zijn voor de zwarten”. Maar er is helemaal niemand in Nederland voor die zwarten, dat is een leugen. [...] honderdduizenden mensen naar Nederland, naar de grote steden halen [...] voor wie er geen werk is en geen woonruimte [...] Den Uyl heeft toch in zijn villa van 20 kamers toch geen kamer aan een neger verhuurd?’ Volgens Reve waren de meeste Nederlanders het eens met wat hij zei, alleen durfde niemand daarvoor uit te komen. Hij walgde van die hypocriete linkse politieke correctheid. Dus nee, hij beschouwde zijn uitspraken niet als pure ironie. ‘De ironie ondermijnt niet het tevoren meegedeelde geheel.’ Op Büchs opmerking dat die vorm van ironie wel heel erg moeilijk te begrijpen was, antwoordde hij: ‘De mensen die mijn werk lezen, die weten heel goed wie ik ben. [...] ik ben wat ik schrijf, en wie wil weten wie ik ben, die moet mij lezen.’

In grote lijnen eens met God

Terug in Amsterdam zette Büch zich eerst aan het artikel voor *Het Parool*, waarin hij voornamelijk de politieke onderwerpen uit het interview opnam. Reves paradoxale houding ten aanzien van het geloof bewaarde hij voor de radioreportage die de KRO een paar weken later zou uitzenden. Hij had aan Blaisse de bandjes uit diens recorder gevraagd en hem laten beloven niet zelf een artikel over Reve te schrijven, waar Blaisse mee instemde, omdat hij ervan uit-

ging dat het artikel onder hun beider naam zou verschijnen. Opvallend genoeg zou Büch zijn naam echter nergens noemen, terwijl Blaisse toch een aantal cruciale vragen had gesteld. Vermoedelijk dacht Büch dat het artikel effectiever was voor zijn reputatie-opbouw als hij het presenteerde als een strijd tussen uitsluitend hem en Reve: een klassiek voorbeeld van de leerling die zijn eigen positie wil bevechten.

Het artikel werd een anderhalf krantenpagina groot stuk onder de kop ‘Gerard Reve is het in grote lijnen eens met God’. Behalve de uitspraken over Joke Swiebel, Harry Mulisch en Jan Wolkers, citeerde Büch ook Reves uitlatingen over de Amsterdamse burgemeester Wim Polak, die volgens de volksschrijver de jodenvervolging in Rusland goedkeurde, omdat hij niet optrad tegen het antisemitisme in zijn stad: een van de vele voorbeelden dat het socialisme antisemitische trekken zou hebben. Verder tekende hij uit Reves mond op dat het in Zuid-Afrika volledig uit de hand zou lopen als de zwarte bevolking stemrecht zou krijgen en dat in Nederland een minstens zo groot probleem dreigde, want ‘de socialisten importeren die mensen waarvoor geen geld en geen ruimte is.’ Büch legde het artikel op 13 januari voor aan hoofdredacteur Wouter Gortzak en waarschuwde hem voor de inhoud, maar Gortzak had naar eigen zeggen ‘verzuimd het stuk te lezen’, omdat hij op het punt stond om voor drie dagen naar Berlijn af te reizen.¹⁶ En zo verscheen het interview op 15 januari 1983 in de zaterdagbijlage van *Het Parool*.

Op dinsdagochtend liet Klaas Koppe een dringend bericht achter op Büchs antwoordapparaat: ‘Hoe je het doet, weet ik niet, maar je moet voor je de deur uitgaan,

eerst de column van Blokker in *de Volkskrant* lezen.¹⁷ Het was Koppe duidelijk dat er iets heel erg mis dreigde te gaan. Jan Blokker, het geweten van links Nederland, trok in zijn column fel van leer tegen de voormalige verzetskrant *Het Parool*, die het bestaan had om deze uitspraken te publiceren en dat nog wel zonder hoofdredactioneel commentaar. Blokker stoorde zich vooral aan Büch, die Reve in staat had gesteld zijn gewraakte uitspraken voor de zoveelste keer te doen. Tot overmaat van ramp sputterde Büch in het artikel ook nog tegen, terwijl je met een cabaretier toch ook niet in discussie gaat. Want, vervolgde Blokker, 'Reve maakt toch, hoop ik, grappen als hij zegt dat Polak vóór de jodenvervolging in Rusland is. Dat *meent* hij toch niet, en als hij het wel meende, zou hij toch niet anderhalve pagina lang smakelijk [...] in *Het Parool* mogen uitpakken?'¹⁸

Broodje fascisme

Daarna volgden de ontwikkelingen elkaar snel op. Gortzak plaatste op woensdag als nog een hoofdredactioneel commentaar, waarin hij schreef dat het interview nooit in *Het Parool* gepubliceerd hadden moeten worden. Het was volgens hem duidelijk dat hier niet de ironicus, de poseur Reve aan het woord was, maar de persoon Gerard Reve: 'Niemand hoeft zich na lezing van dat gesprek nog illusies te maken: Reve is een fascist.'¹⁹ Hij bood iedereen die door het artikel gekwetst was, zijn excuses aan voor het serveren van dit 'broodje fascisme'. Toen barstte de rel pas echt los: alle kranten deden verslag van het interview en ventileerden hun mening over Gortzaks excuses. Volgens sommigen getuigden die

van lef, anderen vonden ze rijkelijk laat en volgens weer anderen sloeg de hoofdredacteur met zijn excuses de plank volledig mis. Büch was, net als een groot deel van de kunstredactie, vooral verontwaardigd; alsof hun lezers niet intelligent genoeg waren om te begrijpen dat *Het Parool* de uitspraken afkeurde. Vooral de uitspraak 'Reve is een fascist' vond men, inclusief Büch, ronduit belachelijk. Maar, zo liet Büch *NRC Handelsblad* weten, hij was wel blij dat de hoofdredacteur zich nu van Reve distantieerde. Het was tenslotte zijn bedoeling geweest om te laten zien dat Reve serieus was wanneer hij zijn politieke opvattingen spuide. 'Die rabiāt rechtse praat van hem, waarvoor het publiek tijdens het One World Poetry Festival in Amsterdam onlangs zich de handen van het lijf klapte, is van begin tot eind gemeend.'²⁰ Veel lezers hadden die invalshoek herkend en wezen Gortzak via open brieven terecht: excuses waren niet nodig, zij begrepen wel dat de krant de uitspraken van Reve niet deelde. Ze vonden het interview verhelderend, een 'Revelatie' en inzicht geven in 'de neurotische ontwikkeling van een groot schrijver'. Niettemin waren er ook lezers en vooral collega-journalisten die de 'kritiekloze Reve-fan' en 'slijmsputterende interviewer' Büch snoeihard aanvielen. Voor de KRO was alle commotie reden om af te zien van het geplande radio-interview. Het onderwerp van al dit 'staatkundig rumoer' had geen idee van de commotie in het vaderland. Vlak na het interview was Reve teruggekeerd naar Frankrijk, maar niet nadat hij nog een lezing in Breda had gegeven, waar hij een dichtbundel van Büch noemde als een van zijn favoriete boeken. Eenmaal thuis schreef hij Büch een brief

om hem uit te nodigen snel eens langs te komen. Twee dagen later kwam hij in een andere brief nog even terug op het interview: 'Als jij met het verhaaltje vier of vijf drankjes in een nachtclub kan betalen, dan is het toch goed geweest dat het zo gebeurd is.'²¹ Ook toen hij van een journalist van *NRC Handelsblad* te horen kreeg wat er gaande was en verzocht werd om commentaar, reageerde hij laconiek: 'Om de boodschap duidelijk te maken, trek ik de lijn tot de uiterste consequentie door. Het typisch Nederlandse tumult dat nu is ontstaan toont aan dat men blijkbaar heeft begrepen wat ik bedoelde.' Maar de kwalificatie 'fascist' raakte een gevoelige snaar. Zijn irritatie werd verder gevoed door Schafthuizen en door zijn uitgever Bert de Groot, die hem adviseerden zich te verdedigen. Dus toen de KRO hem uitnodigde om op 24 januari zijn standpunt te komen toelichten in *De alles is anders show*, greep hij die kans met beide handen aan. Hij vroeg zelfs geen vergoeding, wat voor hem niet bepaald gebruikelijk was.²²

Alles is anders

Het is maar de vraag of Reve de uitnodiging had aangenomen als hij had geweten hoe de uitzending zou verlopen. Het was al snel duidelijk dat hij in het beklagdenbankje zat. Büch en Gortzak zaten in het publiek en kregen voor aanvang van het programma kort de tijd om hun kant van het verhaal te vertellen, waarbij Büch zich nadrukkelijk distantieerde van zijn voormalige held: 'Ik ontdek na heel veel jaren dat mijn literaire vader NSB'er is, en dat is een uitermate treurige conclusie'.²³ De stemming van het publiek zal daarmee niet

Fragment uit 'De alles is anders show', 24 januari 1983.

bepaald ten faveure van Reve zijn veranderd. Deze nam bij Van den Heuvel aan tafel plaats en kreeg het vuur na aan de schenen gelegd door de presentator, die duidelijk het 'gesundes Volksempfinden' wenste te belichamen, zoals een kijker het in *de Volkskrant* verwoordde. Reve was alerminst op zijn gemak. Mogelijk besefte hij dat deze keer zijn provocaties wel eens permanente schade konden aanrichten aan zijn 'winkel'.²⁴ Direct opende hij de aanval door te zeggen dat Büch zijn uitspraken volledig uit hun context had gerukt en daarmee 'een karikatuur van een interview' had geschapen.²⁵

Opvallend is dat Reve zijn uitspraken niet terugnam, maar wel geheel tegen zijn gewoonte in de scherpe randjes verzachtte door te benadrukken dat ze zonder toelichtende opmerkingen in het interview waren opgenomen (uit de transcriptie van het interview blijkt overigens dat er van toelichting in de meeste gevallen weinig sprake was). Ook verklaarde hij, voor het eerst onduidelijk, dat hij zich bediend had van 'een bepaald soort humor' en dat de meeste mensen dat natuurlijk wel begrepen. Het was hem echter duidelijk dat hij te zwaar

had ingezet. Zelfs ging hij zover om spijt te betuigen – voor zijn opmerking over de concentratiekampen althans.

De reacties op de uitzending liepen sterk uiteen: sommige kijkers namen het op voor Reve, die zich staande had gehouden in een zaal voor ‘rode drammers’.²⁶ Anderen zagen hun held van zijn sokkel vallen. Veel mensen waren vooral teleurgesteld door de moralistische storm van protest die het interview en de uitzending losmaakten, of zoals een briefschrijver het in *de Volkskrant* formuleerde: ‘Hoe fout ik de man ook vind, ik zal Reve blijven bewonderen vanwege zijn werkelijk enorme moed. Hij is een van de zeer weinigen die oorspronkelijk, wars van iedere trend, durft te denken. Het merendeel van ons, progressieven, is daar bang voor. [...] Nu is links één laffe, grauwe massa, die achter één megafoon aansjokt. Was iemand van het formaat Reve maar links.’

De Reve-tapes

De prille vriendschap tussen Büch en Reve stierf, afgezien van een korte opleving twee jaar later, een vroege dood door de affaire. In de tv-uitzending liet Reve geen spaan heel van Büch: ‘die interviewer is met valse bedoelingen mijn huis binnengedrongen en we hebben hem vertrouwd. Je moet dat schorem niet in je huis laten, dat doe ik nooit meer!’ De aantijgingen gingen Büch niet in de koude kleren zitten. Naar eigen zeggen stortte de rel hem in de grootste depressie sinds jaren. In een uitgebreid artikel in *De Tijd* probeerde hij de hele gang van zaken te reconstrueren. ‘Het was allemaal zo mooi begonnen tussen Reve en mij’, verzuchtte hij.²⁷ Met klem benadrukte hij

Met het artikel ‘Afscheid van Gerard Reve’ in *De Tijd* van 4 februari 1983 laat Büch zien dat hij afstand heeft genomen van zijn literaire vader.

dat hij niets uit zijn verband had gerukt. Het was zijn bedoeling geweest om een interview te maken over Reves politieke opvattingen, ‘omdat hij deze steeds luider in woord en geschrift aan het vertolken is’. Met zijn reconstructie wilde hij bovendien laten zien dat hij zich had losgemaakt van zijn literaire vader. Niet voor niets was de titel: ‘Afscheid van Reve’.

Kennelijk had Büch, net als Reve, geen moment vermoed dat het interview zó veel heisa zou veroorzaken. Uit het artikel in *De Tijd* blijkt dat hij vooral niet voorbereid was op het commentaar dat hem zelf te beurt viel. Gepikeerd schreef hij dat men hem aansprak alsof *hij* verantwoordelijk was voor opvattingen die hij alleen maar had opgetekend. Daarmee deed hij zich naïever voor dan hij was. Hij wist dat

een interview met Reve, nota bene over diens politieke opvattingen, stof zou doen opwaaien. Bovendien was hij zich net als Reve terdege bewust van het belang van media-aandacht voor zijn reputatie als schrijver en journalist. Niet voor niets had hij al vanaf zijn eerste recensies midden jaren zeventig in *Hollands Diep* hard van zich afgeschopt. Vooral de gevestigde orde van dichters had hij tot de grond toe afgebrand. Om dezelfde reden voorzag hij zijn eerste dichtbundel *Nogal droevige liedjes voor de kleine Gijs* van het controversiële thema pedofilie, wetende dat hij daarmee de aandacht zou trekken. In een hilarische brief aan een vriend schreef hij destijds dat hij de bundel van een buikbandje zou voorzien, waarop in grote letters kwam te staan: 'De kinderlokker vertelt.'²⁸ Voor Büch was het allemaal, net als voor Reve, onderdeel van het literaire spel. Waar Reve echter al aardig door de wol was geverfd, besefte Büch pas in 1983 dat hij de media dan wel kon bespelen, maar dat deze zich ook genadeloos tegen hem konden keren. Het liet hem verbouwereerd achter.

Die ontgoocheling weerhield hem er niet van om het spel op volle kracht voort te zetten. Hij besloot zijn artikel in *De Tijd* met de mededeling: 'De banden en het integrale typoscript van het interview [...] schenk ik aan de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam. Ze mogen voor het eerst één uur na Reve's overlijden worden geraadpleegd. Misschien dat geleerden deze affaire dan kunnen ontraadselen.' Inderdaad schonk hij in 1985 een aantal bandjes aan de Universiteitsbibliotheek; hij pakte ze als een kadoetje in met blauw papier, deed er een koord omheen met een rood-witblauw strikje en verzegelde het geheel met

een rood lakzegel. Maar Büch zou Büch niet zijn als hij het daarbij had gelaten. Op het pakketje liet hij vermelden dat het alleen geopend mocht worden met zijn toestemming. Die uiteraard nooit kwam. En zo schiep hij, vermoedelijk hard lachend, het zoveelste mysterie Büch.

Noten

- 1 Boudewijn Büch, 'Afscheid van Gerard Reve', *De Tijd* 4 februari 1983.
- 2 Ronald Breugelmans e.a., *Het zegel van de libel. Bevattende een bibliografie van de pers najaar 1983 tot februari 1999* (Amsterdam/Den Haag 1999) p. 13.
- 3 Particuliere collectie: Gerard Reve aan Boudewijn Büch, 9 november 1981.
- 4 Particuliere collectie: Boudewijn Büch aan Gerard Reve, 2 november 1981.
- 5 Particuliere collectie: Gerard Reve aan Boudewijn Büch, 9 november 1981.
- 6 Particuliere collectie: Boudewijn Büch aan Gerard Reve, 12 november 1981.
- 7 Particuliere collectie: Gerard Reve aan Boudewijn Büch, 15 november 1981.
- 8 Boudewijn Büch, 'Brakke grond afgeladen voor gala-avond Reve. Ome Gerard leest fijn voor', *Het Parool* 16 november 1982.
- 9 Particuliere collectie: Gerard Reve aan Boudewijn Büch, 24 november 1982. In oktober had Reve nog aan zijn uitgever laten weten dat hij weinig voelde voor een interview in *Het Parool* en dat hij Büch een 'niet geheel betrouwbaar figuur vond'. Zie: Nop Maas, *Gerard Reve. Kroniek van een schuldig leven III, De late jaren* (Amsterdam 2012) p. 344.
- 10 Particuliere collectie: Boudewijn Büch aan Gerard Reve, 28 december 1982
- 11 Particuliere collectie: transcriptie interview Boudewijn Büch met Gerard Reve, 7 januari 1983.

- 12 Transcriptie 7 januari 1983.
- 13 Voor een uitgebreide bespreking van Reves optreden in Kortrijk en de literaire strategie die hij hiermee hanteerde, zie: Edwin Praat, *Verrek, het is geen kunstenaar. Gerard Reve en het schrijverschap* (Amsterdam 2014) p. 273-277.
- 14 Citaat ontleend aan: 'Het raadsel van Reve', *Andere tijden* VPRO 16 december 2003. URL: <http://www.npogeschiedenis.nl/andere-tijden/afleveringen/2003-2004/Het-raadsel-van-Reve.html>.
- 15 Transcriptie 7 januari 1983.
- 16 Particulier archief: memo Wouter Gortzak aan de rubriekschefs, kunstredactie en redactieraad, 20 januari 1983.
- 17 E-mail Klaas Koppe aan de auteur, 12 december 2014.
- 18 Jan Blokker, 'Juichen', *de Volkskrant* 18 januari 1983.
- 19 Wouter Gortzak, 'Reves zelfportret', *Het Parool* 19 januari 1983.
- 20 Zonder auteur, 'Het Parool betreurt interview met "fascist" Gerard Reve', 20 januari 1983.
- 21 Particuliere collectie: Gerard Reve aan Boudewijn Büch, 17 januari 1983.
- 22 Kort daarvoor had hij uitnodigingen van Sonja Barend en Mies Bouwman afgewezen, zeer waarschijnlijk omdat zij niet de gevraagde vergoeding betaalden aldus Maas (2012), p. 345.
- 23 Büch in de *De alles is anders show*, 24 januari 1983, geciteerd in: 'Het raadsel van Reve', *Andere tijden*, VPRO 16 december 2003. URL: <http://www.npogeschiedenis.nl/andere-tijden/afleveringen/2003-2004/Het-raadsel-van-Reve.html>.
- 24 Als er gevraagd werd naar zijn provocatieve optreden, antwoordde Reve vaak dat hij nu eenmaal een winkel draaiende te houden had en dus aandacht moest trekken, zie hierover: 'Handelaar in flauwekul', in: Praat, *Verrek, het is geen kunstenaar*.
- 25 Een transcriptie van het gesprek werd gepubliceerd in *Tirade*: G. Nefkens en H. Verhaar ed., 'Document. Gerard Reve ondervraagd door Aad van den Heuvel', *Tirade* 27(1983) november-december p. 751-762.
- 26 Geciteerd in: Maas, *Kroniek* III p. 352.
- 27 Büch, 'Afscheid van Gerard Reve'.
- 28 Particuliere collectie: Boudewijn Büch aan Peter van Zonneveld, 14 september 1974.